

# Een verlicht weerbericht

## Schipperen tussen traditie en vooruitgang

In 1755 werd Lissabon getroffen door het noodlot. Een aardbeving en een tsunami zorgden voor tienduizenden doden. In heel Europa maakte het nieuws grote indruk. Was de verklaring te vinden in de wetenschap, of was het een straf van God?

**Daan Schuijt** is redacteur van Kleio.

### Wat?

De leerlingen maken een 'verlicht weerbericht' over de aardbeving in Lissabon in 1755 voor de *Hollandsche Spectator*. Dit tijdschrift verscheen in de achttiende eeuw onder hoofdredactie van Justus van Effen, tevens bekend dichter. De *Spectator* richtte zich op een groot publiek, bevatte essays, achtergrondartikelen bij de actualiteit en literaire bijdragen.

### Voor wie?

Bovenbouw vwo (met wat meer structuur ook havo).

### Hoe?

Verdeel de klas in tweetallen. De leerlingen lezen vooraf een informatieblad over ramplieden uit de verlichting en over de aardbeving in Lissabon uit 1755. Ze schrijven dan met zijn tweeën het weerbericht in de week nadat de aardbeving plaatsvond (geen voorspelling dus). Ze maken of zoeken er ook een afbeelding bij. Ze houden bij het schrijven rekening met het publiek van de *Hollandsche Spectator*. De onderdelen in het weerbericht die het vooruitgangdenken of het verlicht denken illustreren, zetten ze cursief.

### Waarom?

Als Nederlanders ergens graag over praten, dan is het wel het weer. In iedere krant, in ieder journaal is er ruimte voor een weersvoorspelling en er wordt geen uitje ondernomen zonder eerst 'buienradar effe te checken'. Dat was in het verleden niet anders. Kijk bijvoorbeeld naar het schilderij over de Sint-Elisabethsvloed in 1421 bij Dordrecht, de verslagen



van VOC-schippers en boekjes als de Enkhuizer Almanak over lokale stormen of onweersbuien. Bijzondere bronnen zijn de ramplieden. Lotte Jensen van de Radboud Universiteit Nijmegen deed hier onderzoek naar (zie voorgaand artikel in deze *Kleio*). Zingen over rampen is al eeuwenoud. Bij overstromingen, branden of insectenplagen gingen zangers de straat op om het sensationele nieuws te verspreiden. Maar ze wilden het publiek ook een morele les meegeven.

De verlichting is een interessante periode als het om weersvoorspellingen gaat. Je had boeren die 's ochtends eens goed naar de lucht keken en hun volkswijsheden dan de vrije loop

lieten. Aan de andere kant wisten wetenschappers door het toepassen van logica en natuurwetten het weer steeds beter te voorspellen. Het opstellen van een weerbericht betekent dus schipperen tussen traditie en vooruitgang. Voor de ramplieden geldt dit eigenlijk ook: religieuze verklaringen spelen een grote rol. De grote massa, voor wie deze liederen bedoeld waren, zochten hun heil in het uur van nood dus liever in de Bijbel dan bij een wetenschapper. ■

De Sint-Elisabethsvloed op een altaarstuk, besteld door nabestaanden van de tweeduizend slachtoffers van deze grote watersnoodramp in 1421. Gemaakt door de Meester van de Heilige Elisabeth-panelen, ca. 1490-1495. Collectie Rijksmuseum.

De complete les, inclusief de benodigde materialen en een toelichting voor docenten vindt u op [www.vgnkleio.nl](http://www.vgnkleio.nl).

**Het strijdtoneel van Europa, 1648-1815. De Zuidelijke Nederlanden onder Spaans, Oostenrijks en Frans bewind**

*Edward De Maesschalck*

Schitterend uitgegeven boek waarin chronologisch de problemen waarmee de 'Belgen' te kampen hadden worden uitgelegd en uitgebeeld.

Davidfonds | € 69,99

**De wetten van de wereld. Het grote verhaal van de wiskunde**

*Mickaël Launay*

Na het lezen van dit boek staat niets u meer in de weg om een vakoverstijgend project met de wiskundecollega's op te starten.

Balans | € 23,99



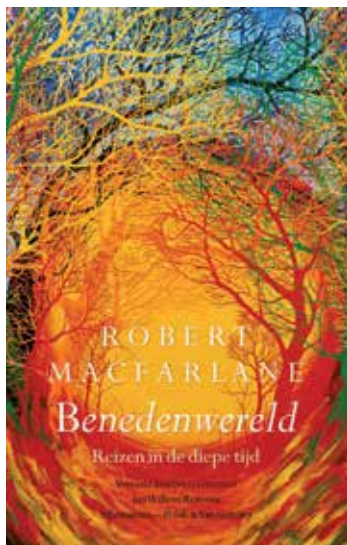
**BAS VON BENDA-BECKMANN**  
**Het Oranje hotel** Querido  
Een Duitse gevangenis in Scheveningen

**Het Oranjehotel. Een Duitse gevangenis in Scheveningen**

*Bas von Benda-Beckmann*

In totaal zaten tijdens de oorlogsjaren meer dan 25.000 mensen vast in de *Polizeigefängnis*, die bij ons beter bekend staat als het Oranjehotel. De diverse groep die er in heeft gezeten, wordt diepgaand besproken.

Querido | € 24,99



**Benedenwereld.**

**Reizen in de diepe tijd**

*Robert Macfarlane*

Van begraafplaatsen uit de bronstijd tot kernafvalplekken in Noorse zee-grotten. Er zit meer onder het aardoppervlak dan u denkt. Het boek leest als een trein en kan goed gebruikt worden in combinatie met aardrijkskunde.

Athenaeum | € 27,50

**De barbaren. Verloren beschavingen buiten Rome en Hellas**

*Peter Bogucki*

Onze focus ligt bijna altijd op de Grieken en Romeinen, maar de zogenaamde barbaren waren echt niet zo barbaars als de antieke schrijvers het wilden doen voorkomen. Een herwaardering voor de ongeletterden.

Omniboek | € 25,00

**Afscheid van Java**

*Arjan Hoks*

Aan de hand van een manuscript van zijn grootvader (tabaksplanter op Java) reconstrueert Hoks het leven voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië.

Karakter | € 21,99

**Levensdraden.**

**Een wereldgeschiedenis door het oog van de naald**

*Clare Hunter*

Bijzonder boek over hoe naald en draad door de geschiedenis verweven zijn (excuus voor de flauwe woordspeling). Het gaat in dit boek bijvoorbeeld over het tapijt van Bayeux, maar ook allerlei andere momenten uit de wereldgeschiedenis worden naar voren gehaald waarbij naald en draad zeer goed van pas kwamen (bijvoorbeeld als geheime boodschap in het borduurwerk van de gevangen Queen Mary).

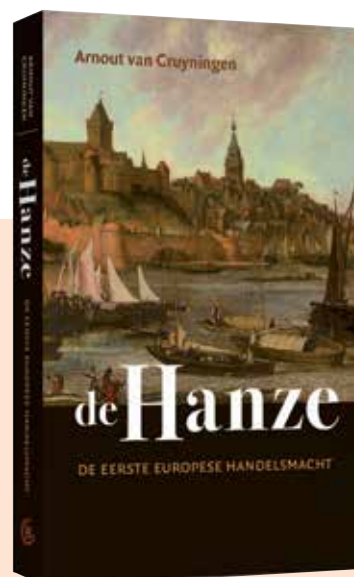
Balans | € 24,99

**Dwars door het Midden-Oosten**

*Carolien Roelants*

Mocht u de weg volledig kwijt zijn voor wat betreft de problematiek in het Midden-Oosten: dit boek geeft helder weer welke oorsprong de problemen van nu hebben. Niet alleen Syrië en Israël komen langs, maar ook de veranderingen in het Israëlisch-Palestijnse conflict.

Prometheus | € 22,50



**De Hanze. De eerste Europese handelsmacht**

*Arnout van Cruyningen*

Op het hoogtepunt van de Hanze waren meer dan tweehonderd steden aangesloten bij dit verbond. Hoe werkten zij samen, op welke manier werden er afspraken gemaakt, welke steden zaten wel en welke niet in het verbond?

Omniboek | € 20,00 ■

Onder redactie van  
**Ben Vriesema.**